

KONEBÅDSREJSER I ANGMAGSSALIK-DISTRIKTET

Af stud. mag. *Erik Hjortenberg Knudsen*

I Vestgrønland er konebåden blevet en museumsgenstand, og ofte hører man den påstand fremsat, at den allerede er gået helt af brug i Grønland; påstanden er rigtig nok, hvis man vil følge den udbredte sprogbrug og kun medregne Vestgrønland til det egentlige Grønland; på østkysten derimod er konebåden langt fra forsvunden, men er tværtimod det mest udbredte befordringsmiddel, når familierne om sommeren flytter rundt mellem bopladsen, sommerfangstpladsen og handelspladsen.

Bor man i Angmagssalik, er det en stor oplevelse at se konebådene komme ind fra de mange bopladser for at købe ind til et helt års forbrug. Glade og festklædte er grønlænderne, når de kommer ind i deres maleriske konebåde; og når de sejler igen, kan man ikke undgå at få den største lyst til at følge med. Særlig fristende er det at tage med, når grønlænderne om foråret drager ind i bunden af Angmagssalik fjorden for at fange angmagssetter i selskab med grønlændere fra mange forskellige pladser. De drager afsted med hundeslæde, men med en konebåd på slæden; hvergang de så når en iskant, bytter de om, og der hvor isen er gået, sejler de afsted med hundespandet i konebåden.

Desværre forhindrer min tjeneste mig i at tage med ud hver gang, jeg har lyst, og selv når man har fri, er det vanskeligt at få plads i konebådene, da de gerne er ved at være overlæssede, når de forlader handelspladsen.

Første gang, jeg får lejlighed til at sejle med konebåd, er engang, da nogle grønlændere skal ud til sommerfangstpladsen Amitsuarssik for at hente nogle menne-sker. Vejen derud har i længere tid været spærret af storis, men en nordenstorm har ryddet den af vejen, så vi sejler i næsten isfrit farvand. Jeg er meget forbavset over, hvor let båden glider i vandet, man behøver blot at tjatte lidt med årerne for at få god fart på, og holder man op, varer det længe, før båden sagtnar farten. Et stykke af vejen får jeg lov til at styre, men da vi nærmer os teltpladsen, må en 70-årig grønlænder, Georg, overtage roret, han kender vejen ind til pladsen gennem en labyrint af sunde, skær og halvøer.

Alt inde i teltejren ånder fred og idyl, ca. 10 familier fra Kungmiut og Qennertuarssivit har slået sig ned her; stille er her, selv børnene er meget stilfærdige i deres leg. Kommunerådsmedlemmet Jacob fra Kungmiut er ude på fangst, men hans kone er hjemme i teltet, hun er mor til en masse børn, men alligevel ungdommelig og munter; med et stort smil siger hun, at hun er en rigtig grønlander foroven og forneden, idet hun peger på den flotte, perlesmykkede hårtop og sine fine kamikker, men for resten som en dansker, idet hun peger på bomulds skjolen. Da Jacob kommer hjem, får vi kaffe med tørret sælkød til.

Alle grønlandernes telte her i Angmagssalik-distriktet er i vore dage af lærred, man skal helt ned til Skjoldungen for at møde gammeldags telte af skind; Jacobs telt er imidlertid meget fint, det er stort og syet af noget stærkt, brunt lærred, sandsynligvis noget han har fået af amerikanerne under krigen. Dette telt er konstrueret på samme måde som de gammeldags, de fleste telte laver grønlanderne imidlertid efter europæisk mønster med kun to teltstænger.

På hjemturen har vi fået to familier ombord med børn, hunde og oppakning, og, som det sig hør og bør, er vi ledsaget af kajakmænd. Medens de grønlandske fangere holder sig for gode til at sejle i konebåd, men ledsager den i kajak, må jeg nøjes med at være ligestillet med børn, kvinder og gamle.

Alle morer sig på denne rejse, grønlanderne synger og ler; særlig morsomt er det, fordi Gudrun fra Qennertuarssivit er med og står til rådighed med hele sit skuespillertalent.

Skønt båden er fyldt op, stikker den dog kun nogle få cm, og hjemturen tager nøjagtig samme tid som udturen.

Nogen tid senere viser der sig igen en chance for at komme ud på konebådsrejse. Bopladsfolk fra Tineteqilaq (udtales Dideridak) er taget ind for at handle og skal nu hjem igen. På spørgsmålet, om de kan få plads til et par danskere til (Kokken, V. Larsen, og jeg havde netop fri tre dage sammen), svarer de kraftigt benægtende, de har ikke engang plads til dem selv, og en af fangerne fra bopladsen, William, er ved at tømre sig dory af pakkassebrædder, som skal føre ham og hans familie hjem.

Stor bliver begejstringen imidlertid blandt bopladsfolkene, da det lykkes kokken og mig at leje en robåd med sejl, syv af dem får lov til at være med i vor båd sammen med en del gods; på den måde aflastes konebåden, og vi går med glæde ind på denne ordning, idet grønlanderne lover at hjælpe til med at ro.

Kl. 4 om eftermiddagen sejler vi afsted sammen med konebåden. Vejret er det skønneste, man kan tænke sig, stille og skyfrit; og tågen, der plejer at ligge udover havet, har trukket sig så langt tilbage, at den kun ses som en stribe langt ude i horisonten.

Østgrønlandske bopladsfolk på rejse i konebåd.

Foto: E. Knuth

Vi kommer ud på det åbne hav, Danmarks Strædet, vandet er spejlblankt, og dønningerne er kun nogle få cm høje. Vi sejler langs sydkysten af Angmagssalik-øen, hvor der er meget stejlt og utilgængeligt. Fra forbjerget Qasigissat får vi en frisk brise imod os, men skyder stadig en god fart, idet fangeren Axel kommer op med sin kajak og hjælper os med at ro; pigerne i konebåden, som kan ro en hel dag uden at trættes, er ikke til at hamle op med, men vi kan da lige følge med.

Ved indsejlingen til den 100 km lange Sermilikfjord bliver vi indhentet af fangeren Gaba fra Natdluit, han fortæller, at hans konebåd er undervejs. For nogle dage siden så jeg konebåden ligge hjemme ved handelspladsen, nu får jeg altså lejlighed til at hilse på fartøjets ejer, den stolte fanger Gaba. Disse mennesker, der nu er på vej hjem, lever frit og uafhængigt på deres lille fjerne boplads i syd-distriktet; bortset fra denne årlige konebådsrejse til kolonien, hvor de sælger sælskind og køber nødvendighedsartikler, har de ingen kontakt med civilisationen.

Kl. 11 om aftenen når vi bopladsen Ikateq, hvor kokken og jeg besøger nogle af vore venner, blandt andet fangeren Ingeman og hans mor Caroline. De folk, vi har med i båden, er fra Tineteqilaq, der ligger meget længere inde i Sermilik; de bliver inviteret op til en kop the, som de skyndsomst drikker under påfaldende tavshed. Folkene i konebåden vil overhovedet ikke i land ved Ikateq, men fortsætter med det samme. Selv om det ikke mangler på opfordringer til at blive i Ikateq og sove, beslutter vi os til at fortsætte, hvad vore ledsagere hilser med glæde.

Trods det sene tidspunkt fortryder vi ikke et sekund, at vi fortsætter. Den oplevelse at sejle sammen med konebåden gennem en lang sommernat er et minde for livet.

Feststemte mennesker vender hjem efter en todages handelsrejse til byen. Forrest er der seks fangere, der viser vej, kun eet fartøj passer til deres værdighed, kajakken, bygget af skind og pinde, men dog velegnet til at klare mangan en dyst mod hårdt vejr, eller mod sårede dyr, såsom klapmydser, remmesæler og narhvaler med meterlange stødtænder.

Medens man ser kajakkerne sejle mageligt afsted gennem det blikstille vand, kommer man til at tænke på, hvad fartøjsfører Underbjerg Larsen har fortalt om kajakmænd, engang, da han lå underdrejet ved en boplads i en pitera (orkan fra nord), boltrede to kajakmænd sig ud til togtefartøjet gennem brændingen, tilsyneladende uden at tænke på, at det ikke er alle, der kan gøre dem kunststykket efter.

Efter kajakkerne følger den fuldtlastede konebåd, forrest sidder der fire piger og ror taktfast, for hvert åretag rejser de sig næsten helt op for at lægge hele deres vægt i taget. Fart er der på. Resten af båden er fyldt med mennesker og oppakning, bagerst sidder en rank yngling i sort anorak, tavs som en mumie, han er rorsmand under hele sejladsen.

Vi sejler i den østlige side af Sermilikfjorden, kysten her består af forholdsvis lave, men stærkt forrevne klipper; forestiller man sig en vandringsmand følge os langs kysten, vil han ikke alene opdage, at kysten er stærk indskåren, men ustandselig vil dybe, lodrette slugter tvinge ham til at gå store omveje ind i land.

På den vestlige side af fjorden ligger der fjeld ved fjeld, stejle og forrevne og mere end 1000 meter høje. For hvert lille stykke, vi sejler, ændrer konturen sig

Morgenstund i Prins Christians Sund.

Foto: Mogens Lindhard

rask, og jeg er sikker på, at en stor del af den grønlandske fangers fænomenale stedsans hidrører fra, at han ved et blik på konturerne straks ved nøjagtig, hvor han befinder sig.

En smuk fjord er Sermilikfjorden, men nydelsen af dens skønhed bliver først fuldkommen, når man har fornemmet, hvordan grønlænderne, der bor på de små bopladser fjorden rundt, holder af lokaliteterne og kender alle de mindste detaljer i det store landskab. Har man først set, med hvilken fryd grønlænderne boltrer sig på deres jagtmarker i Sermilik for at skaffe den daglige føde, så er landskabet ikke mere en kold og død verden af is, vand og granit; men et hjem, hvor man føler sig velkommen.

Aftensolen farver indlandsisen og fjeldene røde og violette, men kort tid efter skjules dette skønne syn af tåge. Som en hundrede meter høj mur kommer den væltende ude fra havet og indhenter os hurtigt.

Trods alt det smukke, vi ser på turen, er jeg tilbøjelig til at tro, at en blind ville have haft en endnu større oplevelse end vi, hvis han var kommet med, lydene, man fornemmer under turen, er nemlig det, der gør størst indtryk.

Glæden over det gode vejr, sommerens gode fangst og den snarlige hjemkomst må nødvendigvis give sig udslag i sang, latter og muntre udråb. En lignende oprigtig glæde har jeg aldrig oplevet andetsteds, og sangglæden bliver større og større, efterhånden som vi nærmer os et bestemt punkt af kysten. Pludselig sætter konebåden farten op og forsvinder forud; sangene, man hører nu, er udelukkende de ægte gammeleskimoiske, der lyder så fremmedartede, at man ikke kan gentage en eneste strofe for sig selv, ude fra tågen hører vi nu et kor af dybe, langtrukne toner, som forenes med ekkot fra fjeldene til en forunderlig klang, og det falder mig ind, at de gamle melodier passer meget bedre til folket og naturen end de europæiske sange og melodier.

Vi ror alt, hvad vi kan, for at få opklaret, hvad der er grunden til den pludselige travlhed, og finder konebåden i færd med at lægge til land. Oppe på land ligger en narhval delt ud i fangstparter efter den ældgamle skik. Det var fangeren Louis, der nedlagde den på turen ind til byen, og det var altså forventningen om frisk matak, der var skyld i den forøgede feststemning.

Efter måltidet af spæk og matak, en virkelig behagelig overraskelse, fortsætter vi mod nord. Vi kommer forbi bopladsen Akerninaq, hvor der bor to familier, som begge er draget ud på sommerfangst, og det er værd at lægge mærke til, at der på denne lille plads med kun eet hus er hele to konebåde, en til hver familie.

Med sang og humør sejler vi videre i tågen, gennem hvilken man aner et lyserødt skær fra solopgangen, vi kommer til en stor bugt, hvor vi forlader kysten.

Konebådssejlad ved sommertid.

Foto: Oluf Larsen

Trods tågen bliver kursen sat ligepå Tineteqilaq, der er ingen lysning i den retning, hvor solen er, og ingen landkending. Store isfjelde på størrelse med huskarréer toner frem gennem tågen, men kajakmændene finder en vej helt udenfor den farezone, der findes omkring ethvert større isfjeld, især de stærkt uregelmæssige, der kælder eller forandrer stilling, hver gang afsmeltningen forandrer ligevægtsforholdene.

Vi passerer to små øer midt i bugten, herfra finder jeg ved hjælp af kompasset den nøjagtige kurs til bopladsen, men det imponerer ingen, de kan overhovedet ikke indse, at det skulle være noget problem at finde kursen i den tætte tåge.

Grønlanderne synger stadig; sange med grønlandsk tekst, men europæisk prægede melodier, er de overvejende. Juliette, Kristians kone, kommer frem med sit repertoire, der består dels af sangen „you are my sunshine“ med stærkt fordrejet amerikansk tekst, dels en sang uden ord, men bestående af en kombination af smukke lyde. På spørgsmålet om, hvor hun har den fra, svarer hun, at hun lærte den af nogle schweizere for 14 år siden; måske er den glemt i Schweiz, men den er stadig populær heroppe.

Idet vi nærmer os Tineteqilaq, synges de to nationalsange, den lokale Angmags-saliksang og den fælles „Nunarput“. På den højtidelighed, hvormed de synger disse to sange, forstår man, at de er glade for deres land trods den ofte svigtende fangst. Med rette synger de om deres ældgamle land, thi Grønland var jo også til, dengang Europa lå på bunden af det store kridttidshav.

Inde under bopladsen er tågen ved at opløses, en kajakmand kommer, og hans råb „Enus kilaluarpok“ („Enus har fanget narhval“) modtages med vilde, ubeher-skede jubelråb, en senere tilføjelse om, at den var selvdød, gør ingen skår i glæden, de har alligevel fanget 30 andre i løbet af sommeren, mod normalt højst en eller to.

Da vi er kommet ind til land, fortæller Enus, at han havde harpuneret dyret i den tro, at det var en sovende narhval, men den sov mere tungt, end han troede.

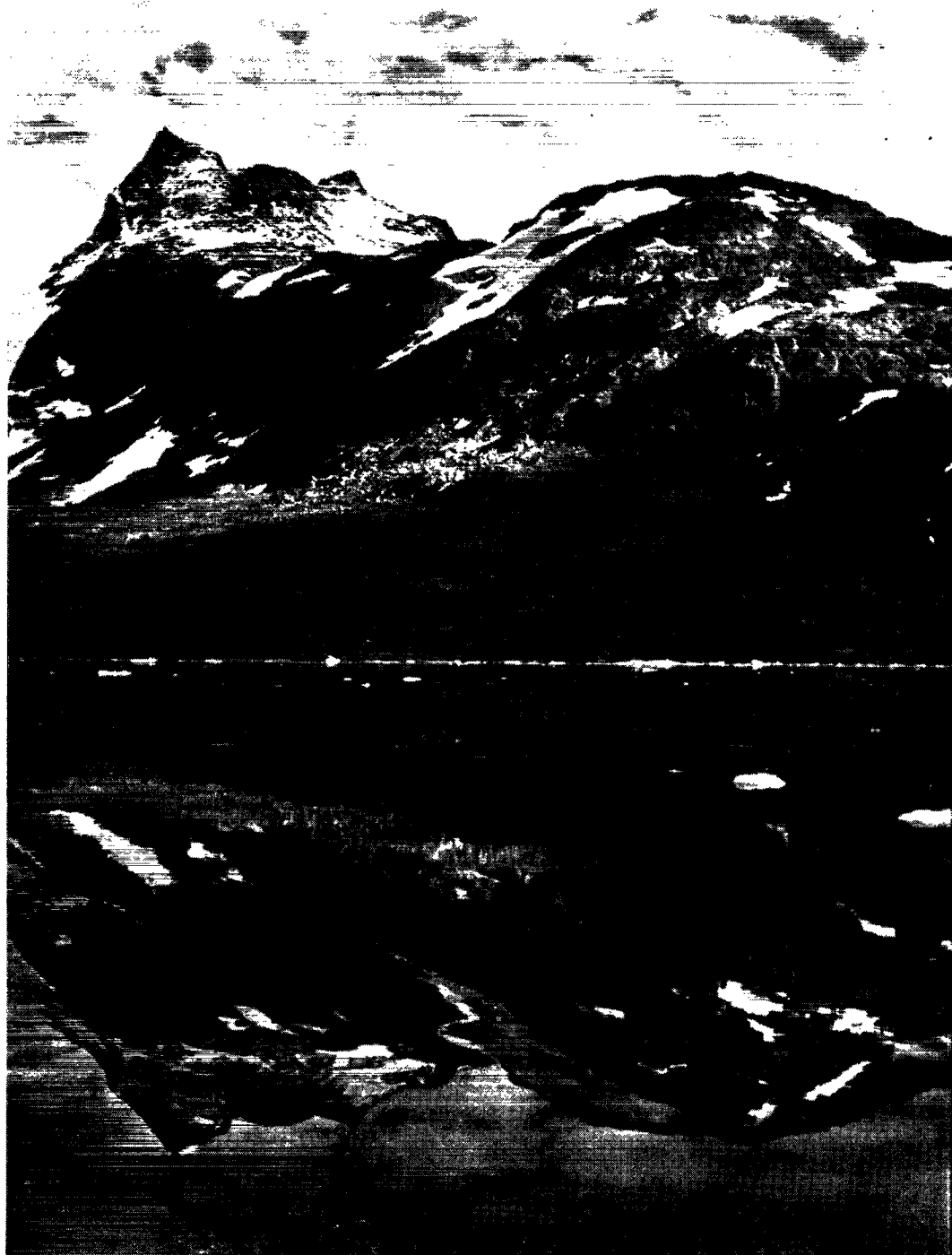
På den venlige boplads bor der 100 mennesker, vi bliver budt på kogt matak, kogt laks og andre lækkerier, og vi får os en tiltrængt lur. Alle folkene på bopladsen bor i jordhytter; men deres skole er en ny og moderne bygning, hvor der om søndagen skydes et par døre til side, hvorved alteret kommer til syne, og huset er forvandlet til en kirke. Bemærkelsesværdig er den properhed, hvormed dette hus altid bliver holdt i orden, ingen pletter på den hvide dør, og gulvet er skin-nende rent, til trods for at skolebørn har deres daglige gang her.

Desværre får vi kun tid til at være nogle timer på bopladsen, før vi må tiltræde tilbagerejsen. Vi får kun følgeskab af Mikilik og hans kæreste Malene, hvis for-ældre ligger i telt ved handelsstedet; vi kunne godt ønske os nogle flere til at hjælpe til med at ro; men ingen har noget ønske om at komme ind til byen, så længe fangsten er så god som nu, kun når fangsten er dårlig, siger de, er det rart at komme ind og tjene lidt til livets ophold.

Tågen er forsvundet, og solen bager fra en skyfri himmel. Vi kan nu beundre de smukke omgivelser, mod vest er der udsyn over indlandsisen, mod øst et højt fjeldlandskab gennemfuret af brede u-dale, som minder om isens fordums gletscher-virksomhed.

Det blæser op til en brise, desværre imod, og da båden er fladbundet, kan vi ikke bruge sejlene, vinden bliver kraftigere og kraftigere. Pludselig møder der os et grotesk syn, det er fangeren og kommunerådsmedlemmet William med kone og børn, der kommer strygende nordover i deres lille, hastigt sammentømrede dory, med et stort sejl af violet kjolestof, de er glade for vinden, der bærer lige over mod bopladsen, og i en kort samtale fortæller de, at de startede lidt efter os, kunne ikke følge med i tempoet og overnattede i Akerninaq.

Selv prøver vi at ro videre, men må til sidst opgive, vi befinder os midt i en stor bugt, men heldigvis er der en ø, hvor vi redder os iland. Her indretter vi os for natten, idet vi bruger sejlet som telt. Da jeg har opgivet at finde ferskvand på

Østkyst-panorama, som det ses fra havet.

Foto: Mogens Lindhard

øen, viser Mikilik et sted, hvor en isklump er skyllet op ved højvande, smelte-
vandet i fordybningen under den er helt fersk.

Bliver det dårlige vejr ved, bliver vi nødt til at gå hjem i morgen over fjeldet,
da vi har lovet kun at være væk i tre dage.

Næste dag er det imidlertid stille, men tåge. Vi lægger hurtigt fra land. Senere
klarer det op, og vi får den dejligste brise med os. Sejlet bliver hejst, og alle er
glade. 30 km får vi forærende og ligger så ved bopladsen Ikateq i stille vejr. Her
gør vi et langt ophold, idet Ingeman er 100 % sikker på, at der med det nuvæ-
rende vejr vil komme en vind hen under aften, som vil hjælpe os den sidste
strækning langs sydkysten af Angmagssalikøen.

Som forudsagt kommer vinden, netop som vi runder hjørnet af Sermilikfjorden,
og sydkystens stejle forbjerger glider hastigt forbi os.

Solen er gået ned bag fjeldet, men langt ude til havs er isfjeldene endnu belyst
af solens rødviolette stråler. Ud på aftenen når vi hjem en stor oplevelse rigere.